

عباس اقبال آشتیانی فرزند محمد علی آشتیانی، اول مهر ماه ۱۲۷۷ هـ ش. در آشتیان زاده شد و تحصیلات دوره ابتدا را در همان شهر گذراند. وی سپس برای تحصیلات متوسطه به تهران آمد و بعد از فراغت از تحصیل در سال ۱۲۹۵ در کتابخانه وزارت معارف استخدام شد. در سال‌های ۱۲۹۷ تا ۱۳۰۲ به تدریس تاریخ و جغرافیا در دارالفنون و دارالمعلمین پرداخت. و مدت سه سال به تدریس جغرافیا و تاریخ ایران در دانشسرای عالی و تدریس تاریخ در کلاس‌های پنجم و ششم ادبی مدرسه امیرکبیر پرداخت. حضور او در این مدارس منجر به آشنایی او با ملک‌الشعرای بهار رشید یاسمی، تیمور تاش و سعید نفیسی، که مجله دانشکده را منتشر می‌ساختند، شد. در ۱۳۰۴ ش، هنگامی که اقبال در مدرسه نظام تدریس می‌کرد، به منشی‌گری هیأت نظامی ایران انتخاب، و همراه این هیأت به عنوان مترجم راهی فرانسه شد و در آنجا با علامه محمد قزوینی آشنا شد و لیسانس ادبیات را نیز از دانشگاه سوربن گرفت. در همین سفر، از سوی وزارت معارف وقت مأموریت یافت تا در موزه‌ها و کتابخانه‌های پاریس تحقیقاتی انجام دهد و گزارش‌هایی از وضع تحصیلی دانشجویان ایرانی در فرانسه به مقامات ایرانی بفرستد. در پاییز ۱۳۱۳ ش توانست با کمک محمدعلی فروغی (نخست وزیر) و علی‌اصغر حکمت (وزیر معارف)، به عنوان نماینده ایران در کنفرانس طرز نگهداری موزه‌های صنایع و تاریخ، در مادرید شرکت کند و از همانجا راهی پاریس گردد. زمانی که اقبال در فرانسه اقامت داشت، رساله‌ای تألیف

عباس اقبال آشتیانی

(۱۲۷۷-۱۳۳۴)

محقق و نویسنده و مدرس

اقلام اهدایی: کتاب، نسخ خطی

محل نگهداری اقلام اهدایی: کتابخانه

مرکزی دانشگاه تهران

کرد و در سال ۱۳۱۴ برای وزیر معارف وقت فرستاد این شورا نیز رسالهٔ اقبال را در ۲۱ اسفند ۱۳۱۴ به منزلهٔ درجهٔ دکتری در رشتهٔ ادبیات پذیرفت. بعد از بازگشت به ایران از همان ابتدای تأسیس دانشگاه تهران، داوطلب تدریس در دانشگاه شد و از سال ۱۳۱۷ در دانشکده ادبیات به تدریس پرداخت. این محقق و مورخ فرهنگ دوست از سال ۱۳۲۳ تا ۱۳۲۸ مجلهٔ یادگار را در تهران منتشر کرد و با تعطیلی اجباری مجله یادگار، با سمت رایزن فرهنگی ایران در ترکیه، به آنکارا رفت.

عباس اقبال را بنیانگذار مقاله‌نویسی به معنی فنی آن در ایران دانسته‌اند. او همچنین از پژوهشگرانی است که شیوه جدید تحقیق علمی را در تاریخ‌نویسی و ساده‌نویسی و تصحیح متون در ایران رواج داد. شیوه عباس اقبال در تاریخ‌نویسی را شیوه‌ای ترکیبی دانسته‌اند، بدین معنی که شیوهٔ وقایع‌نگاری مورخان قدیم ایرانی و اسلامی را با روش انتقادی و تحلیل تاریخ‌نویسان غربی توأم ساخت. از او همچنین در زمینه‌های ادبی، تاریخی و اجتماعی مقالاتی در مجله‌هایی چون بهار، مهر، ارمغان، یغما، فروغ و تربیت انتشار یافت. نخستین کتابی که از عباس اقبال به چاپ رسید، دوره تاریخ عمومی برای سال اول دبیرستان بود.

از مهم‌ترین دست‌آوردهای علمی استاد عباس اقبال، علاوه بر تألیف ده‌ها کتاب نفیس و ارزشمند، گردآوری و تصحیح نسخه‌های خطی کمیاب و گرانبهای تاریخ ایران است. تصحیح و حواشی و تعلیقاتی که وی بر این نسخه‌های خطی نوشته از دانش عمیق تاریخی و ادبی وی حکایت می‌کند. از اقبال آشتیانی حدود پنجاه کتاب و مقاله به جا مانده است که برخی از آن آثار به شرح زیر است:

تاریخ مغول، تاریخ مفصل ایران، وزارت در عهد سلاطین بزرگ سلجوقی، میرزا تقی‌خان امیرکبیر، خاندان نوبختی، تاریخ اکتشافات جغرافیایی، کلیات جغرافیای اقتصادی، مطالعاتی دربارهٔ بحرین و جزایر و سواحل خلیج فارس، ترجمهٔ طبقات سلاطین اسلام، ترجمهٔ مأموریت ژنرال گاردان به ایران، ترجمهٔ جنگ انگلیس و ایران در سال ۱۲۷۳، ترجمهٔ سیرت فلسفی رازی، ترجمهٔ سه سال در دربار ایران، تصحیح بیان‌الادیان، تصحیح معالم‌العلماء، تصحیح تبصرة‌العوام فی معرفة‌المقامات‌الانام، تصحیح شاهنامهٔ فردوسی، تصحیح طبقات‌الشعراء، تصحیح دیوان امیر معزی، تصحیح لغت فرس، تصحیح تاریخ طبرستان، تصحیح سیاستنامه، تصحیح کلیات عبید زاکانی، تصحیح انیس‌العشاق، تصحیح تاریخ نو، تصحیح مجمل‌التواریخ.

اقبال آشتیانی در ۲۱ آبان ۱۳۳۴ در حالی که سمت رایزنی فرهنگی ایران در ایتالیا را به عهده داشت، در شهر رم در ۵۹ سالگی درگذشت. خانوادهٔ استاد اقبال آشتیانی پس از درگذشت او به سال ۱۳۴۲، اسناد، دست‌نوشته‌ها و کتاب‌های خطی او را به کتابخانه مرکزی و مرکز اسناد دانشگاه تهران اهدا کردند.

